

Marian BUDZYŃSKI, Krystyna CHMIEL,  
Jarosław KAMIENIAK, Jerzy URBAŃSKI

**Rodowodowa i użytkowa charakterystyka ogierów czystej krwi arabskiej  
użytkowanych w polskiej hodowli w sezonach rozplodowych 1982-1994\***

Pedigree and Performance Characteristics of Purebred Arabian Stallions Used in Polish Breeding in  
Mating Seasons 1982-1994

W polskiej hodowli koni czystej krwi arabskiej dzielność wyścigowa nie stanowi głównego kryterium selekcyjnego przy kwalifikacji ogierów do hodowli. Pożądane jest jednak, aby reproduktor, który wywiera istotny wpływ na populację przez pozostawione duże stawki potomstwa, reprezentował przynajmniej średnią wartość użytkową, a czasem możliwe jest połączenie w jednym osobniku wysokiej dzielności z poprawnym pokrojem i typową arabską urodą.

Obserwowane jest od pewnego czasu niepokojące zjawisko wygasania niektórych rodów męskich i rodzin żeńskich w pogłowiu koni czystej krwi (6, 8). Na tym tle celowe wydaje się zbadanie, jak poszczególne rody i rodziny reprezentowane są przez ogiery czołowe i które z nich cechują się najwyższymi walorami użytkowymi.

MATERIAŁ I METODY

Badaniami objęto ogiery czystej krwi arabskiej, które w latach 1982-1994 były użytkowane jako reproduktory w czterech działających w tym okresie państwowych stadninach koni czystej krwi: Białka, Janów Podlaski, Kurozwęki i Michałów, a także w hodowli prywatnej.

Ogiery porównywano między sobą pod względem wskaźników wchodzących w skład Indeksu Wartości Użytkowej Konia Arabskiego (3). Obliczono średnie wartości współczynników powodzenia na ogiera kryjącego w poszczególnych sezonach kopulacyjnych, jak też na reprezentanta poszczególnych rodów i rodzin. Istotność różnic między uzyskanymi średnimi badano przy zastosowaniu wielokrotnego testu rozstępu. Zbadano również stopień objęcia próbami dzielności grup ogierów kryjących w kolejnych rocznikach, a także należących do określonych rodów męskich i rodzin żeńskich.

\* Wykonano w ramach projektu badawczego ZHT-BW-4.



## OMÓWIENIE WYNIKÓW

W omawianym okresie do polskiej hodowli koni czystej krwi arabskiej zakwalifikowano 86 ogierów (5, 9). W tej liczbie 11 szt. (12,75%) było importowanych lub dzierzawionych z zagranicy, choć większość z nich reprezentowała polskie prądy krwi. 72 (83,72%) ogiery wcielono do hodowli po przejściu wyścigowej próby dzielności. Średni Indeks Wartości Użytkowej tych ogierów wynosił 2,60-1,1-II. Proporcje liczbowe ogierów o poszczególnych wskaźnikach wyższych, równych i niższych od wartości przyjętych jako średnie obrazuje tab. 1.

Tab. 1. Struktura badanej grupy ogierów pod względem udziału osobników o wskaźnikach wartości użytkowej w różnych przedziałach wielkości  
Structure of the tested group of stallions with regard to number of individuals with various use valuea indicators

| Wskaźnik                                     | Przedział wielkości | Liczebność ogierów |       |
|----------------------------------------------|---------------------|--------------------|-------|
|                                              |                     | szt.               | %     |
| Współczynnik powodzenia (Wp)                 | < 1,00              | 10                 | 13,89 |
|                                              | ≥ 1,00              | 62                 | 86,11 |
| Współczynnik intensywności eksploatacji (We) | < 1,0               | 20                 | 27,78 |
|                                              | ≥ 1,0               | 52                 | 72,22 |
| Kryterium wczesności dojrzewania (KWD)       | I                   | 43                 | 59,72 |
|                                              | II i wyżej          | 29                 | 40,28 |

W poszczególnych sezonach kryły ogiery o różnych wskaźnikach wartości użytkowej. Rozrzut ich współczynników powodzenia wynosił od 0,00 do 12,62 i wyrażał się wielkością odchylenia standardowego  $s = 2,38$ , a zatem zmienność badanej grupy pod względem cechy dzielności wyścigowej była duża. Średnie wartości Wp dla poszczególnych sezonów kopulacyjnych w niektórych przypadkach różniły się między sobą istotnie (tab. 2). Na tej podstawie stwierdzono, że w niektórych sezonach rozplodowych w hodowli posilkowano się na większą skalę ogierami o większej dzielności wyścigowej, w innych zaś – o mniejszej. Najwyższą średnią wartość użytkowości własnej przejawiały ogiery kryjące w sezonie 1989, najniższą w 1986. W r. 1991 w hodowli użytkowano najwyższy procent ogierów po karierze wyścigowej, podczas gdy sezon 1989 cechował się najgorszymi wskaźnikami także i pod tym względem.

Badane ogiery należały w przeważającej większości do siedmiu rodów męskich, biorąc pod uwagę takie, z których pochodziło przynajmniej 5 ogierów (tab. 3). Między średnimi współczynnikami powodzenia przypadającymi na ogiera z poszczególnych rodów męskich nie odnotowano istotnych różnic. Najwyższą średnią wartość Wp na sztukę osiągnęli przedstawiciele rodu Ibrahima or. ar. (Wp = 3,15), a niewiele mniejszą – rodu Krzyżyka or. ar. (Wp = 3,05), przy czym wszystkie użytkowane w badanym okresie ogiery z tego rodu miały za sobą przynajmniej średnią karierę wyścigową (najniższy Wp = 1,05 należał do og. Banat 1967).



Tab. 2. Średnie wskaźniki użytkowości własnej ogierów kryjących w kolejnych rocznikach; a - różnice statystycznie istotne przy  $P \leq 0,05$

Average use value indicators of stallions used in successive mating seasons; a - differences statistically significant  $P \leq 0,05$

| Sezon<br>rozplodowy | Liczba ogierów kryjących w danym sezonie |                              |       | Średni<br>Wp na szt. |
|---------------------|------------------------------------------|------------------------------|-------|----------------------|
|                     | ogółem                                   | w tym po karierze wyścigowej |       |                      |
|                     |                                          | szt.                         | %     |                      |
| 1982                | 13                                       | 11                           | 84,62 | 1,89                 |
| 1983                | 16                                       | 14                           | 87,50 | 2,24                 |
| 1984                | 18                                       | 16                           | 88,89 | 1,80                 |
| 1985                | 19                                       | 13                           | 68,42 | 2,06                 |
| 1986                | 18                                       | 11                           | 61,11 | 1,62a                |
| 1987                | 21                                       | 17                           | 80,95 | 1,97                 |
| 1988                | 18                                       | 15                           | 83,33 | 2,89                 |
| 1990                | 20                                       | 17                           | 85,00 | 3,81a                |
| 1991                | 19                                       | 16                           | 84,21 | 3,09                 |
| 1992                | 20                                       | 18                           | 90,00 | 2,86                 |
| 1993                | 28                                       | 24                           | 85,71 | 2,73                 |
| 1994                | 27                                       | 20                           | 74,07 | 3,13                 |
|                     | 30                                       | 26                           | 86,70 | 2,71                 |

Tab. 3. Udział i średnie wskaźniki użytkowości ogierów reprezentujących poszczególne rody męskie  
Proportion and average use value indicators of stallions representing different sirelines

| Ród<br>męski                                         | Udział |       | Użytkowość                                |                      |
|------------------------------------------------------|--------|-------|-------------------------------------------|----------------------|
|                                                      | szt.   | %     | stopień objęcia<br>próbami dzielności (%) | średni Wp<br>na szt. |
| Kuhailan<br>Haifi or. ar.<br>imp. 1931<br>do Gumnisk | 19     | 22,09 | 73,68                                     | 1,96                 |
| Kuhailan<br>Afas or. ar.<br>imp. 1931<br>do Gumnisk  | 17     | 19,77 | 94,78                                     | 2,80                 |
| Ibrahim or. ar.<br>imp. 1907<br>do Antonin           | 11     | 12,79 | 81,80                                     | 3,15                 |
| Saklavi I<br>or. ar.<br>hod. Egipt                   | 10     | 11,63 | 70,00                                     | 2,18                 |
| Bairactar<br>or. ar.<br>imp. 1817<br>do Weil         | 9      | 10,46 | 88,89                                     | 2,12                 |
| Krzyżyk or. ar.<br>imp. 1876<br>do Jarczowiec        | 9      | 10,46 | 100,00                                    | 3,05                 |



Rodzin żeńskich, które dały przynajmniej po 5 ogierów użytkowanych w badanym okresie, wyodrębniono również siedem (w rubryce "Inne" znalazły się rodziny, z których pochodziły pojedyncze osobniki). Zestawione są w tab. 4.

Tab. 4. Udział i średnie wskaźniki użytkowości ogierów reprezentujących poszczególne rodziny żeńskie  
Shares and average use value indicators of stallions representing different damlines

| Rodzina<br>żeńska                             | Udział |       | Użytkowość                                |                      |
|-----------------------------------------------|--------|-------|-------------------------------------------|----------------------|
|                                               | szt.   | %     | stopień objęcia<br>próbami dzielności (%) | średni Wp<br>na szt. |
| Mlecha or. ar.<br>imp. 1945<br>do Jarczowiec  | 17     | 19,77 | 94,12                                     | 2,38B                |
| Milordka<br>ur. ok. 1810<br>w Sławucie        | 17     | 19,77 | 82,35                                     | 2,45A                |
| Gazella or. ar.<br>imp. 1845<br>do Jarczowiec | 11     | 12,79 | 63,64                                     | 2,35C                |
| Scherife or. ar.<br>imp. 1902<br>do Babolnej  | 8      | 9,30  | 87,50                                     | 2,10D                |
| Szweykowska<br>ur. ok. 1800<br>w Sławucie     | 8      | 9,30  | 87,50                                     | 1,13GF               |
| Szamrajówka<br>ur. ok. 1810<br>w Białocerkwi  | 6      | 6,98  | 100,00                                    | 5,38ABCDEFG          |
| Sahara or. ar.<br>imp. 1845<br>do Jarczowiec  | 5      | 5,81  | 60,00                                     | 4,41aF               |
| Inne                                          | 14     | 16,28 | 85,71                                     | 1,63aE               |

Litery małe – różnice statystycznie istotne,  $P \leq 0,05$ , litery duże – różnice statystycznie wysokoistotne,  $P \leq 0,01$ .

Na uwagę zasługuje większe zróżnicowanie między grupami ogierów pochodzących z różnych rodzin żeńskich. Występują między nimi różnice istotne lub nawet wysokoistotne. Szczególnie wyróżnia się tu stawka ogierów należących do rodziny Szamrajówki, reprezentowanej w powojennej hodowli polskiej przez linię kl. Piewica 1953, znanej z wydajnego ruchu i przekazywanej już na kilka pokoleń potomnych dzielności wyścigowej (2). I z tej rodziny wszystkie ogiery użyte w hodowli miały za sobą karierę wyścigową. Co ciekawe, ogiery z tej rodziny żeńskiej i najlepszych w poprzednim zestawieniu rodów Ibrahima or. ar. i Krzyżyka or. ar. osiągnęły jedne z najwyższych w historii polskich wyścigów koni czystej krwi współczynniki powodzenia. Były to: Perlon 1983 (Bandos – Pemba) Wp = 12,62, Pepton 1977 (Bandos – Pemba) Wp = 8,67, Piechur 1979 (Banat – Pierzeja) Wp = 7,92. A więc przynależność do rodu męskiego cechującego się wysoką wartością użytkową swoich przedstawicieli szła często w parze z przynależnością do rodziny żeńskiej o podobnych cechach.



Większe zróżnicowanie średnich wskaźników wartości użytkowej ogierów pod względem przynależności do rodzin żeńskich niż do rodów męskich jeszcze raz potwierdza występującą wśród koni czystej krwi arabskiej prawidłowość. Jest nią przekazywanie cechy dzielności wyścigowej w liniach żeńskich, inaczej niż u koni innych ras (1).

Fakt, iż na tle 29 rodów męskich i 56 rodzin żeńskich czynnych w polskiej hodowli koni czystej krwi arabskiej po r. 1918 (7,10) obecnie w grupach ogierów czołowych użytkowanych w badanym okresie należyta reprezentację ma tylko siedem rodów męskich i tyleż rodzin żeńskich, potwierdza zaobserwowane niejednokrotnie zjawisko wygasania pewnych rodów i rodzin (8). Jest to zjawisko ze wszelkich miar niekorzystne, gdyż wraz z nimi bezpowrotnie tracone są cenne geny (4,6).

#### WNIOSKI

1. Ogierzy użytkowane w badanym okresie w polskiej hodowli koni czystej krwi cechowały się dosyć dobrą dzielnością wyścigową: 86,11% spośród nich osiągnęło Wp większe bądź równe średniej swoich roczników.

2. Cechowała je średnia wczesność dojrzewania i nieco wyższa od średniej intensywność eksploatacji.

3. Badane ogierzy reprezentują tylko niektóre spośród rodów męskich i rodzin żeńskich występujących w polskim pogłowie koni tej rasy.

4. Zaobserwowano wysokoistotne różnice między wartością użytkową ogierów wywodzących się z poszczególnych rodzin żeńskich.

#### PIŚMIENNICTWO

1. B u d z y ń s k i M., L e w i k - C h m i e l K.: Dziedziczalność dzielności wyścigowej 3- i 4-letnich koni czystej krwi arabskiej. Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sectio EE, vol. III, Lublin 1985.
2. B u d z y ń s k i M., C h m i e l K.: Linie żeńskie i męskie polskich koni czystej krwi arabskiej wyróżniających się dzielnością wyścigową. Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sectio EE, vol. IX, Lublin 1991.
3. B u d z y ń s k i M., C h m i e l K.: Rejestr wartości użytkowej polskich koni czystej krwi arabskiej. T. I., Wyd. AR, Lublin 1988; T. II., Wyd. AR Lublin 1994.
4. B u d z y ń s k i M., C h m i e l K.: Ocena własnej wartości użytkowej ogierów użytkowanych w sezonie rozplodowym 1994 w polskiej hodowli koni czystej krwi arabskiej. Polskie Zwierzęta Gospodarskie, 8, s. 13, 1994.
5. Ogierzy czołowe kryjące w państwowych stadninach koni. Koń Polski, 1, 1982-1994.
6. P a n k i e w i c z R.: Wygasłe rody męskie w polskiej hodowli koni arabskich. Koń Polski, 5, s. 15, 1986.
7. P a n k i e w i c z R.: The Breeding of Purebred Arabian Horses in Poland in Their Genealogical Charts, 1983-1986. PWRiL, Warszawa 1989.
8. R a z n o w i e c k i R.: O roli i znaczeniu płci w hodowli koni arabskich czystej krwi, czyli rzecz o niedocenianiu. Kurier Arabski, 7/8, 19, 1994.
9. Rozdział ogierów czołowych czystej krwi arabskiej. Kurier Arabski 1992-1994.
10. R o z w a d o w s k i Z.: 50 Years of Breeding Pure Blood Arabian Horses in Poland in Their Genealogical Charts, 1918-1968. PWRiL, Warszawa 1972.



## SUMMARY

The studies tested 86 purebred Arabian stallions used in Polish breeding in the years 1982-1994. Among them, 72 were put to stud after a full race career. Their average Index of Use Value was 2.60-1.1-II. They descended from 7 sirelines and 7 damlines. The highest average coefficients of success per head were obtained by the representatives of Ibrachim DB and Krzyżyk DB sirelines, as well as from Szamrajówka damline.

The differences between average Cs from separate damlines were highly significant.